

Reiner Engelmann

ÚČETNÍ Z OSVĚTIMI

Vina Oskara Gröninga

Účetní z Osvětimi

Vyšlo také v tištěné verzi

Vyrobeno pro společnost Palmknihy - eReading

Reiner Engelmann

Účetní z Osvětimi – e-kniha

Copyright © Fortuna Libri, 2019

Všechna práva vyhrazena.
Žádná část této publikace nesmí být rozšiřována
bez písemného souhlasu majitelů práv.

ÚČETNÍ Z OSVĚTIMI

Vina Oskara Gröninga

ÚČETNÍ Z OSVĚTIMI

Vina Oskara Gröninga

Reiner Engelmann

Original title: Reiner Engelman:
DER BUCHHALTER VON AUSCHWITZ:
DIE SCHULD DES OSKAR GRÖNING

© 2018 by cbj Verlag, a division of Verlagsgruppe
Random House GmbH, München, Germany

Cover design © Geviert, Grafik & Typografie, unter Verwendung von Fotos
von Picture Alliance/AP Photo; akg-images/Michael Teller aw. Herstellung: AJ

Czech edition © Fortuna Libri, Praha 2019
Translation © Hana Linhartová, 2019

Vydalo nakladatelství Fortuna Libri.

www.fortunalibri.cz

Odpovědná redaktorka Jana Zoubková

První vydání

Všechna práva vyhrazena

Žádná část této publikace nesmí být reprodukována, ukládána do informačních
systémů nebo rozšiřována jakýmkoli způsobem, ať už elektronicky, mechanicky,
fotografickou cestou, nebo jinými prostředky bez souhlasu majitele práv.

ISBN 978-80-754-6218-3 tištěná verze
ISBN 978-80-754-6242-8 ePub
ISBN 978-80-754-6243-5 Mobi
ISBN 978-80-754-6244-2 PDF

Věnuji svým vnoučatům
Paulovi, Liorovi a Leonidovi

Na památku obětí holokaustu

*Šoa nelze pochopit.
Ale můžeme a musíme chápat,
z čeho pramení,
musíme být ostražití.
Když ho není možné pochopit,
pak je nutné o něm vědět.
Neboť vědomí lze znovu přivést na sceně
a zatemnit:
I to naše.*

PRIMO LEVI

Obsah

Předmluva	9
Prolog	13

První díl VINA OSKARA GRÖNINGA

Jízda vlakem do Osvětimi I	17
Mladý Oskar Gröning	21
První den v Osvětimi	28
Služba v Osvětimi	32
Příběh s kojencem	37
Snesitelný život	39
Červené stavení	42
Dolarový král	46
Kanada	50
Bratr Gerhard	58
Svatba	60
Osvětimský Vilém Tell	63
Přátelé a kamarádi	65
Přípravy	68
Příjezd jednoho transportu	72
Přeložení	77
Zajetí	80
Občanský život	83
Rozhodující okamžik	85

Druhý díl AKCE MAĎARSKO

Jízda vlakem do Osvětimi II	91
Šošanka	96
Mladá Éva Fahidi	99
Sestřička Gilike	106
Pětistupy	109
Cikánský tábor	113
Přeložení	115
Opět v dobytčáku	121

Třetí díl PROCES A ROZSUDEK

Obžaloba	127
Promluva I	131
Promluva II	135
Znalci	140
Závěrečné řeči	147
Jménem lidu	152
Gröning musí nastoupit trest	156
Proč teprve teď?	157
Prokletí a požehnání osvětimských procesů ve Frankfurtu	159
Případ John Demjaňuk	163
Epilog	165
Doslov	167
Glosář	173
Jména	183
Seznam literatury	195
Poznámky překladatelky	197
O autorovi	199
Seznam vyobrazení	200

Předmluva

Proces s bývalým příslušníkem SS Oskarem Gröningem byl zřejmě poslední z velkých procesů s pachateli, kteří během nacistické éry konali službu v Osvětimi nebo v jiném koncentračním táboře. Většina pachatelů už nežije, ti zbývající jsou dnes velmi staří a v každém jednotlivém případě je třeba určit, zda je dotýčný vzhledem k svému zdravotnímu stavu vůbec způsobilý se procesu účastnit.

Oskar Gröning se navzdory vysokému věku 93 let a navzdory zdravotním omezením ke konci života ještě jednou přihlásil ke své zodpovědnosti a vystavil se soudnímu řízení. Morálně se cítí vinen, zdůraznil jak během procesu, tak i předtím v různých rozhovorech.

Avšak stačí, aby se tvářil v tvář obvinění, že ve 300 000 případech napomáhal vraždě, cítil vinen pouze morálně? Napomáhání vraždě zakládá skutkovou podstatu trestného činu a v takovém případě, stejně jako u vraždy, neexistuje promlčení.

Proč však jsou pachatelé jako Oskar Gröning postaveni před soud až v tak vysokém věku? A neměli bychom je nechat, aby závěr života strávili v klidu?

Tyto otázky se často objevují právě při procesech s nacisty, a když dobře nasloucháme, zaznívá v nich i jistá výčitka. Nechte je přece na pokoji – jsou staří!

Na takovou námitku je několik odpovědí. Jedna zní: Dnes existuje spousta lidí přeživších Osvětim. I oni jsou starší. Lidé, jejichž rodiče, sourozenci, příbuzní nebo přátelé byli zavražděni v Osvětimi, trpěli tou ztrátou celá desetiletí. Po celá desetiletí je ze spánku budily noční můry; celá desetiletí prolévali slzy; celá desetiletí nemohli přihlížet, jak dospívá malý bráška nebo mladší sestra. Sourozenci zůstali navždy dětmi, protože je v raném věku děsivým způsobem zavraždili v Osvětimi.

Éva Fahidi, kterou v této knize představím, je jednou z mnoha svědkyň a svědků, jež byli v procesu s Oskarem Gröningem vedlejšími žalobci. Nejen pro ni, ale pro všechny přeživší mělo obrovský význam, že mohli svůj příběh a příběh své rodiny vypovědět před německým soudem. Rodinné příslušníky jim to nevrátí, mají však právo na to, aby slyšeli, že německý soud označí zabíjení lidí v Osvětimi jako zločin, bez ohledu na to, jakou funkci pachatelé v koncentračním táboře vykonávali.

A ještě další věc je třeba ozřejmit. Všechny, kdo se ocitli v koncentračních táborech, nazýváme běžně vězni. Ovšem pojem „vězeň“ navozuje představu, že někdo spáchal trestný čin a byl za to uvězněn.

Lidé věznění v Osvětimi nebo v jiných táborech však nic nespáchali, náleželi pouze buď k jistému náboženství, národnostní skupině nebo menšině v té době pronásledované. Nebyli to zločinci, nýbrž sousedé, kolegové, členové stejného spolku nebo i přátelé, na nichž bylo spácháno bezpráví. Byly to zločiny na nevinných lidech.

Spolu s Oskarem Gröningem seděla na lavici obžalovaných

i německá justice a německá politika. Státní zastupitelství zaměřovala při vyšetřování celá dlouhá desetiletí svou pozornost výlučně na to, jaký konkrétní čin určitý esesman spáchal v určitém, prokazatelném okamžiku. Vzhledem k tomu, že většina lidí v táborech byla zavražděna, existovalo jen málo svědků. A informace těch svědků, kteří přišli k výslechu, byly pro obžalobu často příliš vágní. Jak by však mohli poskytnout přesné údaje? V lágru neměli kalendář ani hodinky, aby mohli konkrétně stanovit, kdy k danému zločinu došlo. A kromě toho je sužoval neustálý strach o vlastní přežití.

Všechny tyto okolnosti způsobily, že z tisíců pachatelů se před soudem zodpovídala jen mizivá část; ti, jimž bylo možné prokázat bezprostřední usmrcení buď na základě výpovědí svědků, nebo na základě jiných důkazů. Této otázce je v knize věnována samostatná kapitola.

Rozhodnutím německého Spolkového sněmu z roku 1960 byly všechny trestné činy spáchané v době nacismu promlčeny.

Ani na straně politiků neexistoval příliš velký zájem pokračovat ve stíhání nacistických zločinců. Mnozí z těch, kteří zastávali během diktatury v letech 1933–1945 vedoucí funkce, měli odpovídající pozice opět i ve Spolkové republice Německo. Spolkový kancléř Adenauer prohlásil, že pro budování nového státu je zapotřebí zkušených mužů, kteří převezmou zodpovědné úkoly. Své zkušenosti ovšem získali – během nacistické éry. V mladé Spolkové republice se znovu stali soudci, státními zástupci, politiky, státními tajemníky. Avšak i na jiných úrovních byli zaměstnáváni lidé,

kterí ve své profesi sbírali zkušenosti v době nacismu. Mohli mít učitelé nové Spolkové republiky skutečný zájem na kritickém zhodnocení onoho období?

Naskytá se i další otázka, na niž je třeba hledat odpověď. Jak a v jaké společnosti chceme dnes žít? Chceme přehlížet, co se stalo milionům lidí, anebo potřebujeme kulturu paměti?

Došlo ke zločinům. Patří k naší minulosti, té si musíme být vědomi a vyvodit z ní důsledky. Často se mluví o tom, že je třeba se s minulostí vypořádat. Ale jak? Udála se!

Vypořádat se musíme s přítomností. Učiníme-li poznání minulosti právě i s ohledem na oběti základem pro utváření naší přítomnosti a budoucnosti, pak můžeme tvrdit, že jsme se z dějin poučili.

A tak má proces s Oskarem Gröningem smysl i dnes, spoustu let po oněch zločinech. Obracejí zájem veřejnosti k době, v níž se zločiny páchaly nikoliv ve jménu Němců, nýbrž Němci samotnými.

Reiner Engelmann

Prolog

Roku **1948** se vrátil domů. To nebyla samozřejmost. Po konci války padl do britského zajetí a musel pracovat v Anglii. Tam se potom jeho jméno objevilo spolu s třemi sty dalšími na seznamu válečných zločinců. Byli to muži, kteří sloužili v Osvětimi. Obvinění znělo: zabíjení v plynových komorách, pokusy na lidech a týrání. Oskar Gröning byl obviněn jako spolupachatel.

Avšak londýnský soud rozhodl, že nevznese žalobu. S ohledem na pozitivní vývoj v Německu, což bylo tehdy prvořadé.

Oskar Gröning unikl. Přežil nejen poslední válečné měsíce na frontě, ale vrátil se do Německa jako svobodný člověk. Mohlo to docela dobře dopadnout jinak, protože:

Roku **1942** přijel do Osvětimi, a tam se už v prvních hodinách dozvěděl, že se nejedná o pracovní tábor, jak se zprvu domníval, nýbrž že tu jsou po tisících vražděni lidé. Měl však pocit, že se ho zabíjení netýká, neboť on sem přišel s docela jiným úkolem. Staral se o peníze, které se odebíraly vězňům. I když měl službu na rampě, necítil zodpovědnost za osud příchozích, on jen dohlížel na jejich zavazadla.

Připadalo mu normální, že v Osvětimi umírají lidé. Německo bylo ve válce a ve válce se umírá. To byl jeho postoj.

Roku **1944** vypukla akce Maďarsko. V době od poloviny května do června přijížděl na rampu v Osvětimi denně vlak za vlakem, každý až se 4 000 lidmi. Tolik transportů ještě nezažil. Znamenalo to neuvěřitelné množství peněz a cenných předmětů obětí. Tak tak stíhal příjmy počítat. Kromě toho musel sloužit i na rampě. Někdy pracoval celých dvacet čtyři hodin denně.

Věděl přesně, co se stane s lidmi, jejichž peníze počítá. Byli mrtví dřív, než jejich bankovky uložil do trezoru.

Roku **2015** stál před soudem. Byl obžalován z napomáhání vraždy ve 300 000 případech. Tolik lidí bylo v jarních a letních měsících roku 1944 zavražděno v osvětimských plynových komorách. Maďarští Židé.

Po celá desetiletí vzpomínky na Osvětim potlačoval a mlčel o ní. Pak v polovině osmdesátých let narazil na popírače holokaustu a promluvil. Osvětim existovala, byl při tom! To přiznal veřejně.

Na sklonku života si potřeboval ještě vyjasnit otázku vlastní viny.

V onom procesu však bylo nutné objasnit i další otázku. Proč k procesu došlo až tak pozdě? Co bylo důvodem?

Proces s Oskarem Gröningem na tyto otázky odpověděl.

První díl

Vina Oskara Gröninga

*Čím sám jsi vinen,
nesváděj na poměry.*

Marcus Porcius Cato (cca 190 př. n. l.)

Jízda vlakem do Osvětimi I

Koncem září 1942 vyjel z Berlína vlak směrem na jih. Mladí esesmani si na dlouhé cestě povídali, smáli se, zpívali, dívali se z okna, viděli, jak kolem ubíhá krajina. Tuhle krajinu neznali. Nedávali na sobě nic znát, ale řada z nich určitě přemýšlela o tom, co je čeká. První zastávka byly Katovice, tam přestupovali. Ještě hodina jízdy do cíle jménem Osvětim.

Osvětim – to slovo dosud nikdy neslyšeli. Neměli představu, co je tam čeká. Nic o tom místě nevěděli.

Jedním z mladých příslušníků SS byl Oskar Gröning, bylo mu jednadvacet let.

Waffen-SS ho lákaly, přihlásil se dobrovolně, z vnitřního přesvědčení. Statné vojáky odjakživa obdivoval. Viděl v nich budoucnost země. Chtěl k nim patřit, být předvojem, zvítězit, chtěl, aby ho národ oslavoval, až vyhrají válku. O jistém vítězství ho během dlouhých let přesvědčila propaganda. Skálopevně v něj věřil. A byl věrný Adolfovi, jak sám říkal.

Nejdřív ho ale neposlali na frontu. Dostal místo ve správě SS jako mzdový účetní. Práce se mu líbila, naplňovala ho, bankovní úředník vzděláním tu byl na správném místě. Ačkoliv kdyby mu nařídili, bojoval by i na frontě. Ale ve správě SS mohl dobře propojit své odborné znalosti s postavením vojáka. Užíval si to. Denně v uniformě hrdě pochodoval do služby.

Od září 1942 však vedení SS dosazovalo do hospodářské správy víc a víc válečných invalidů. Rovněž místo Oskara Gröninga měl obsadit někdo jiný. Tehdy dostal od hauptsturmführera rozkaz hlásit se v Berlíně na Hlavní hospodářské správě SS. Měli tam pro něj a další příslušníky SS zvláštní úkol.

Oskar Gröning a dalších jednadvacet mužů v plné polní se rozjelo do Berlína. Po několika hodinách dojeli vlakem do cíle. Nejdřív si mysleli, že budou přeloženi na frontu, to by ale museli mířit na nějaké shromaždiště. Proč jedou do Berlína? Záhy zjistili, že na udané adrese je kancelářská budova SS.

Měli se hlásit v konferenčním sále. Stěny byly obložené dřevem, na mladé muže to udělalo velký dojem. Postavili se do půlkruhu v očekávání věcí příštích.

Do místnosti vstoupili vysocí důstojníci. Bez dlouhého řečnění čekajícím připomněli jejich slib věrnosti, který složili při přijetí do SS. Oskar Gröning se na to dobře pamatoval. Znal tu přísahu z paměti, kdykoliv by ji dokázal odříkat. Koneckonců, odříkával si ji stále dokola, každá věta, každý důraz na příslušné slovo musely sedět.

„Tobě, Adolfě Hitlerě, vůdce a kancléři německé říše, přísahám věrnost a statečnost!“

„Tobě a nadřízeným, které mi určíš, slibuji poslušnost až ke smrti! K tomu mi dopomáhej Bůh!“

Dozvěděli se, že jsou pověřeni zvláštním úkolem, který je třeba uchovat v naprosté tajnosti. Nikomu ani slovo, mlčenlivost až do smrti, tak zněly striktní pokyny. Rozkaz zněl: „S platností od 25. září 1942 jsou níže uvedení příslušníci SS přeloženi ke správnímu útvaru koncentračního tábora Osvětím.“

Jedním z uvedených jmen bylo jméno Oskara Gröninga.

Část skupiny byla tedy odvelena do Osvětimi. Další pak do jiných táborů. Protože přísná mlčenlivost nastala s okamžitou platností, Oskar Gröning nevěděl, kam jsou odveleni ostatní.

Ani Oskar Gröning, ani nikdo jiný netušil, co je čeká. Tázavě na sebe pohlédli. Kde leží Osvětim? Co je to za koncentrační tábor, kolem něhož je tolik tajností?

Dále se ještě dozvěděli, že svěřený úkol se pojí s jistými riziky a obtížemi, ale pro německý národ, ano, pro konečné vítězství má velký význam. Podrobnosti se dozvědí na místě určení. Víc jim toho v onen den nesdělili.

„Nyní, pánové,“ zakončil jeden z důstojníků svůj proslov, „můžete prokázat, že to s přísahou, kterou jste složili, i s nápisem na přezce opasku – *Věrnost je mou ctí* – myslíte smrtelně vážně.“

Jeden po druhém pak předstoupili a podepsali připravené prohlášení mlčenlivosti. Opět v něm stálo, že o svém úkolu nesmí mluvit ani s přáteli či příbuznými, ani s jinými osobami, které nepatří k jejich jednotce. Tato slova podtrhovala význam jejich nadcházející služby.

I Oskar Gröning se pod text podepsal. Ačkoliv nevěděl, co ho čeká, naplňovalo ho jistou pýchou, že dostal tak významnou úlohu.

Aniž to tušil, stal se tak součástí „Operace Reinhardt“.

Dvaadvacet mladých příslušníků SS dorazilo ve skupinkách na různá berlínská nádraží. Vlaky jely různými směry. Vlak s Oskarem Gröningem mířil do Katovic. Tam museli přestoupit. Přípoj je pak dovezl do Osvětimi.

Na nádraží je vyzvedla vojenská policie a doprovodila je do kmenového tábora. Tam se ohlásili v hlavní správní budově. Na první noc jim přidělili provizorní postele v barácích SS.

Ještě pozdě večer se Oskar Gröning a další nově příchozí seznámili s některými esesmany, co tam sloužili. Byli velmi zdvořilí a vstřícní, dali jim najíst, chleba, špek, sardinky, zavináče. Gröninga tak bohatá nabídka překvapila, teď, uprostřed války. K tomu i rum a vodka.

„Berte si!“ pobízeli Oskara Gröninga a další nováčky. „Jen jezte, jezte, co se do vás vejde!“ Nemuseli jim říkat dvakrát.

Po jídle se dali do řeči. Oskar Gröning se vyptával, co je Osvětim za tábor. O pracovních a převýchovných táborech už slyšel, a tak se původně domníval, že se jedná o něco podobného, nebo je to tábor, v němž si zločinci odpykávají svůj trest.

Dřív, než mu někdo mohl odpovědět, rozlétlý se dveře.

„Nový transport!“ zahlásil příchozí esesák.

Pár mužů vstalo a spěšně opustilo místnost. Gröning nechtěl, co to znamená.

Kdosi mu vysvětlil, že právě dorazil nový transport se Židy a když budou mít štěstí, přijmou je do tábora.

„Co to znamená, proč musí mít štěstí?“ vyptával se Gröning dál.

„To znamená, že do tábora se přijmou jen ti, co ještě mohou pracovat, ale těch není moc,“ vysvětlili mu. „Po dlouhé cestě jsou většinou zesláblí a nemocní, anebo jsou moc starí nebo moc mladí. No a těch, těch se prostě zbavíme.“

Co ta poslední věta znamená, to se Oskar Gröning dozvěděl záhy.

Mladý Oskar Gröning

Oskar Gröningovi byly čtyři roky, když mu roku 1925 zemřela matka. Jeho otec, vyučený v textilní branži, provozoval v Nienburgu na Vezeře obchod s látkami a nyní tu zůstal na výchovu Oskara a jeho staršího bratra Gerharda sám.

Disciplína, poslušnost, kázeň – to byly zásady, podle nichž je otec vychovával. Byl konzervativního smýšlení, věrný císaři, raněn v první světové válce. Nedokázal se smířit s Versailleskou mírovou smlouvou, která byla v jeho očích nespravedlivá, a stal se členem spolku Stahlhelm, což byla jakási „ozbrojená ruka“ pravicové strany Deutschnationale Volkspartei. Otec Gröning se všude stavěl proti jakýmkoliv demokratickým snahám. Jedním z hlavních cílů, které si Stahlhelm stanovila, bylo vybudování autokracie v Německu. V jejím nenávisném poselství ze září 1929 se praví, že „zotročenou“ vlast je nutné osvobodit, je třeba získat nový životní prostor na východě, německý národ musí být opět obranyschopný. Je naší povinností bojovat proti úhlavním nepřátelům, sociální demokracii, židovstvu a veškerým demokratickým světovým názorům.

V takovém duchu mluvíval otec Gröning často nejen v rodině, ale i mimo ni, hlavně v hostinci, nadával na „kšeftařskou povahu Židů“.

Stanovil tak první žebříček hodnot v životě Oskara i Gerharda.

Kromě otce existoval ještě jeden muž, k němuž Oskar vzhlížel, a to dědeček. Sloužil u elitního pluku Brunšvického vévodství. Oskar si donekonečna prohlížel fotografie svého děda, jak v uniformě sedí na koni s trubkou v ruce.

Uniforma Hitlerjugend na pozadí plakátu zvoucího do této mládežnické organizace.

Chtěl být jednou jako on. Voják vysoko v sedle, vážený nejen ve městě, ale v celé zemi. To byl jeho sen.

Otec ho už počátkem 30. let přihlásil do mládežnické organizace Stahlhelm. Zde se měl ještě víc zocelit pro život. Oskara nadchla uniforma, kterou směl nyní nosit, hry v přírodě i hudba, za jejíž zvuků pochodovali.

Byl u toho, patřil k nim, nacistickou ideologii přijal velmi záhy za svou.

Když mládež Stahlhelm pochodovala jeho rodným městem, mašíroval Oskar Gröning s nimi. V uniformě a v první řadě hned za vlajkou. Buben udával tempo pochodu.

„Když pod nožem vytryskne židovská krev, pak mnohem líp daří se nám hned,“ zpívali si v jedné z písní do pochodu.

O textu samotném Oskar příliš nepřemýšlel. Bezmyšlenkovitě zpíval tuhle píseň i všechny ostatní. Co na tom?

V jejich sousedství bylo železářství. Patřilo židovské rodině. S jejich dcerou Annou si Oskar často hrával venku na ulici, cvrnkali kuličky anebo se zabavili jinou dětskou hrou té doby. Jednoho dne pověsili esesmani na železářství ceduli s nápisem: „Němci, nekupujte u Židů“. Od té doby si Oskar s Annou hrávali už jen na dvoře.

Myslel na svou sousedku a kamarádku Annu, když si do pochodu zpíval tuhle píseň? Kdepak, Oskar prostě miloval písně, při nichž mašírovali, a pokaždé nadšeně zpíval s ostatními. Zapamatoval si slova a nad jejich obsahem se nezamýšlel. Tyhle texty je přece učili ti, k nimž vzhlížel. Co by na nich mohlo být špatného?

Když se v lednu 1933 chopil moci Hitler, bylo pro Oskara Gröninga naprostou samozřejmostí, že od mládeže

Stahlhelm přešel k Hitlerjugend. Pyšně si po městě vykračoval v nové uniformě.

Seznámil se s nacistickou ideologií. Ta prohlásila za úhlavního nepřítele německé říše židovstvo.

V jejich hymně Písni Hitlerjugend, která patřila k povinnému repertoáru, mimo jiné stojí:

Kráčejí Němci v sevřeném šiku,
nenávist národa má svůj důvod,
veškeré třídy zmizely v mžiku,
svůj vznešený střežíme původ.

Tato slova jen posílila to, co už znal z rodiny a ze schůzek Stahlhelm.

I na jiných místech slychával, že židovstvo je „nepřítel světa“. Tak například 10. května 1933, v den, kdy se po celé zemi pálily knihy židovských nebo jiných „zvrhlých“ autorů. Oskar Gröning byl při tom, plný nadšení. Všechno cizí, co je neslučitelné s představou německých hodnot, se musí vymýtit. Tak chlapcům zdůvodňovali pálení knih. Ještě tomu všemu nerozuměl, ale poslušně přihazoval jednotlivé svazky do plamenů. Hořely knihy, které neznal, natož aby je četl.

Pokud četl, pak to, co jim doporučili v Hitlerjugend. Především „My jsme ta mládež“, což byl obzvlášť důležitý titul.

Nadšením ho naplňoval především pocit sounáležitosti s ostatními chlapci, když trávili víkend ve stanovém táboře nebo při hrách v přírodě. To všechno měl rád, od stavění stanu, sbírání dříví na táborák až po společný zpěv večer u ohně.

Nejen on, i ostatní chlapci ze skupiny byli šťastní, že jsou svobodní, nezávislí, mimo dozor dospělých, s nimiž jinak trávili celé dny.

Fascinovala je rovněž pravidelná cvičení ve střelbě. Občas tak mohli už tady mířit přímo na nepřátele lidu.

Pro mladého Oskara Gröninga to byla nádherná doba. Všechno do sebe zapadalo. Představa o budoucnosti Německa uznávaná v rodině byla v souladu s představami Hitlerjugend.

„A oni (myšleno nepřátelé lidu, pozn. autora) nebudou svobodni až do konce svého života!“ – tak formuloval Adolf Hitler cíle, které spojoval s vybudováním mládežnické organizace.

Když ke Gröningovým přišla návštěva, hovořil otec s nadšením o tom, že nová vláda pod vedením Adolfa Hitlera chce pro Německo jen to nejlepší, hospodářský vzestup je už patrný, z ulic brzy zmizí i všichni nezaměstnaní. Tyhle věty se Oskarovi líbily. Otec ho nadchl svým přesvědčením.

Ovšem Oskarovy výsledky ve škole byly už méně hodné nadšení. Na domácí úkoly neměl moc času díky aktivitám v Hitlerjugend, a kromě toho často jednoduše neměl chuť věnovat se školním záležitostem. Přesto na státním gymnáziu v Nienburgu celkem slušně odmaturoval.

Po maturitě začal v místní spořitelně získávat kvalifikaci bankovního úředníka. O pár měsíců později vypukla 2. světová válka a část mužského osazenstva banky povolali do armády. A tak Oskara, stejně jako ostatní mladíky, pověřili úkoly, které by za jiných okolností nesměli na své pozici ještě vykonávat. Oskar pracoval delší dobu u pokladny, vydával a přijímal peníze. Měl velkou zodpovědnost, v účetnictví muselo všechno souhlasit.

On i ostatní mladí muži jeho věku byli nadšení, jak rychle wehrmacht vítězí.

„Konečně dostanou Poláci pořádně na frak,“ radoval se s kamarády.

Brzo došlo k obsazení Francie. Mladíci sledovali se vzrůstajícím zájmem hlášení v rozhlase, četli noviny. Jak rádi by u toho byli už teď, jak rádi by už teď bojovali, postupovali od vítězství k vítězství, jak rádi by se už teď nechali oslavovat. Ale na to byli ještě příliš mladí.

V Oskaru Gröningovi se rodil nápad. Nechtělo se mu čekat, až snad jednoho dne narukuje k wehrmachtu, aby pak s „chrabými“ vojáky bojoval na frontě. Chtěl něco dělat už teď. Teď, dřív, než by mohlo být pozdě.

Do NSDAP vstoupil už roku 1939 a teď uprostřed roku 1940 měl dojem, že je na čase udělat další dva kroky.

Oskar Gröning jako mladý příslušník SS v roce 1942.

Waffen-SS ho přitahovaly už dlouho, Oskar Gröning se stal jejich členem. Chtěl být u téhle, dle jeho přesvědčení odvážné jednotky. Chtěl patřit k těm, jichž si ostatní tak považovali. Měl velký strach, aby o něco nepřišel.

Vypravil se tedy do místního hotelu, kde brali přihlášky, a přihlásil se. Waffen-SS ho ihned přijaly. Otec z toho nebyl nijak nadšený. „Ještě uvidíš, co z toho bude!“ Víc neřekl.

Oskar Gröning se dmul pýchou a zašel s tetou Mariechen k fotografovi. Na snímku hledí do budoucnosti pln důvěry, teta Mariechen se tváří skepticky.

Konečně je Oskar Gröning při tom. Chce se stát výplatčím u SS. Tak ho nejdřív poslali do výplatního oddělení pobočky Hlavní hospodářské správy v Ellwangu, později do Dachau. Tam sloužil celkem dva roky jako účetní.

Vstup do Waffen-SS však nestačil, Oskar Gröning učinil ještě další významný krok. Reichsführer SS Heinrich Himmler očekával od členů SS, že nebudou v žádné církvi. Oskar Gröning byl věrný ideologii, a tak vystoupil z evangelické církve.

První den v Osvětimi

Oskar Gröning a ostatní nově příchozí esesmani se vyspali, bohatě posnídali a pak se šli hlásit do hlavní správní budovy. Co je čeká? Jaké úlohy dostanou? Jaké tajemství se dozvědí? Tyto a podobné otázky se jim cestou honily hlavou.

Vysoce postavení velitelé SS se jich vyptávali na školní vzdělání, povolání, schopnosti a zájmy.

Když Oskar Gröning stručně odvyprávěl svůj životopis, jeden z esesmanů prohlásil: „Toho vezmeme k nám, na správu vězeňského majetku. Bude mít na starosti peníze vězňů. Nutně potřebujeme někoho, kdo se vyzná v cizích měnách!“ Tak ho do svého oddělení přijal obersturmführer Theodor Krätzer. V civilu byl stejně jako Oskar Gröning bankovní úředník.

Oskar měl radost, že tu uplatní zkušenosti z předchozího zaměstnání.

Správa vězeňského majetku patřila k malým oddělením. Za stolem tam sedělo deset mužů, počítali peníze, mince balili do ruliček, bankovky svazovali a spínali je kancelářskými sponkami, anebo na jednotlivé štůsky navlékali gumičku.

Oskara Gröninga zavedli do kanceláře s vlastním psacím stolem. Bylo tu všechno, co ke své práci potřeboval. Psací potřeby, listiny, do nichž se zapisují finanční obnosy, telefon,

razítko, papír, do něhož se rolují mince, počítací stroj a v regálech na stěně stály pořadače na spisy. Kromě toho spatřil trezor a na podlaze kufry, ještě nevěděl, k čemu slouží. To pochopil až později. Jakmile byly až po okraj plné peněz, musel s nimi zajet do Berlína a tam je odevzdat na Hlavní hospodářskou správu SS.

Na novém pracovišti mu nejdřív vysvětlili, co bude jeho úkolem. Peníze, které s sebou přivázejí vězni, se uchovávají v trezoru jeho kanceláře. On musí do seznamu zapsat číslo a k němu příslušný obnos. Při propuštění se peníze vězni vrátí.

Ale záhy se dozvěděl, že číslo nedostávají všichni zajatci a že i ti s čísly mají na vrácení peněz jen malou šanci, protože podmínky v táboře jsou hodně tvrdé a mnozí zemřou na tělesné či duševní vyčerpání a na nemoci.

„A co se stane s těmi, co číslo nedostanou?“ zeptal se.

Až do té doby si myslel, že Osvětim je běžný koncentrační tábor. Podmínky jsou tu možná tvrdé, ale to v koncentračních táborech bývají, takové existují i v Německu, o nich už slyšel. Kromě toho dva takové poznal i osobně, tábor v Dachau a pobočný tábor v Ellwangu. Vyplácel mzdu esesmanům, kteří v nich pracovali. Znal jenom písárnu, věděl, že se jedná o koncentrační tábor, ale nikdy se neptal, co přesně se tam děje. „Tábor na práci a převýchovu,“ řekli mu lapidárně, bez bližšího vysvětlení.

„Ještě ti to nikdo neřekl?“ zavrtěl nyní jeho nadřízený hlavou.

„Ne, ještě ne,“ odpověděl Oskar Gröning, ale už něco tušil. Pozdě večer po jeho příjezdu dorazil přece transport a esesmani říkali, že část příchozích se musí zlikvidovat.

Nyní se tedy dozvěděl, že pouze malá část těch, kdo přijdou, je schopná pracovat. Jen muži, ženy a mladiství, pokud vypadají silní a přinejmenším na patnáct let. Ti v táboře zůstávají a procházejí přijímací procedurou. Zavazadla ponechají na místě, dostanou je později. Všechno, co mají na sobě, musí odložit v „sauně“. Pak jdou do sprchy, oholí se jim ochlupení a vlasy, na předloktí se jim vytetuje číslo a nakonec dostanou pruhované vězeňské mundúry, padnou jim jen málokdy.

Všichni ostatní se v dlouhých zástupech vydají na svou poslední cestu, nevědí kam a netuší, že je poslední. O to se postarají dozorci SS. Namluví jim, že se po dlouhé a namáhavé cestě vlakem nejprve osprchují, pak budou přiděleni na ubikace, kam je odvezou připravené nákladáky. Později dostanou svá zavazadla.

Jsou to staří a nemocní, matky s dětmi a kojenci, těhotné ženy. Lékař jim na rampě rukou ukáže směr a oni tam unaveně zamíří.

„A co se s nimi stane?“ ptal se Oskar Gröning.

Nejdřív se tomu, co slyšel, zdráhal uvěřit. Že se nikdo z té spousty lidí nedožije večera? Je to pravda? Je snad Osvětim oním místem, kde se uskutečňuje to, co propaganda hustila do veřejnosti nejen od roku 1933, ale i v letech předtím? Že je třeba vyhladit židovstvo, neboť je zhoubou Německa. Že kvůli Židům vypukla první světová válka. Oskaru Gröningovi vtloukali do hlavy od dětství, že Židi jsou úhlavními nepřáteli Německa, je třeba je zničit.

A tak se teď ocitl uprostřed mašinérie, která tu propagandu uvádí do praxe. Existenci Osvětimi si vysvětloval tak,